

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سوگند نامه دانش آموختگان دانشگاه حکیم سبزواری

کزین برتر اندیشه برنگذرد

بر نام خداوند جان و خرد

اینک که به خواست آفریدگار پاک، کوشش خویش و بهره گیری از دانش استادان و سرمایه های مادی و معنوی این مرز و بوم، توشه ای از دانش و خرد گردآورده ام، در پیشگاه خداوند بزرگ سوگند یاد می کنم که در به کارگیری دانش خویش، همواره بر راه راست و درست گام بردارم. خداوند بزرگ، شما شاهدان، دانشجویان و دیگر حاضران را به عنوان داورانی امین گواه می گیرم که از همه دانش و توان خود برای گسترش مرزهای دانش بهره گیرم و از هیچ کوششی برای تبدیل جهان به جایی بهتر برای زیستن، دریغ نورزم. پیمان می بندم که همواره کرامت انسانی را در نظر داشته باشم و هموعان خود را در هر زمان و مکان تا سر حد امکان یاری دهم. سوگند می خورم که در به کارگیری دانش خویش به کاری که با راه و رسم انسانی، آیین پرهیزگاری، شرافت و اصول اخلاقی برخاسته از ادیان بزرگ الهی، به ویژه دین مبین اسلام، مبادنت دارد دست نیازم. همچنین در سایه اصول جهان شمول انسانی و اسلامی، پیمان می بندم از هیچ کوششی برای آبادانی و سرافرازی میهن و هم میهنانم فروگذاری نکنم و خداوند بزرگ را به یاری طلبم تا همواره در پیشگاه او و در برابر وجدان بیدار خویش و ملت سرافراز، بر این پیمان تا ابد استوار بمانم.

نام و نام خانوادگی وامضای دانشجو

فاضله بیت الهی ۹۰۲۳۴۲۱۰۶۰

تقدیم به پیشگاه مقدس

حضرت حسین (ع)

شاه است حسین، پادشاه است حسین

دین است حسین، دین پناه است حسین

سرداد، نداد دست در دست یزید

حقا که بنای لا اله است حسین

تقدیر و تشکر

سپاس خدای را که سخنوران، در ستودن او بمانند...
و درود خدا بر محمد نبی، معلم اخلاق و رحمت...
بدون شک جایگاه و منزلت معلم، اجل از آن است که در مقام قدر قدانی از زحمات بی‌شائبه‌ی او، با زبان قاصر و دست ناتوان، چیزی بنگاریم.

این پژوهش حاصل تلاش بزرگانی است که از شاگردی در مکتب دانش و فضل آنان بهره‌ی فراوان بردم و بر خود لازم می‌دانم تشکر خالصانه‌ی خود را به استاد گرانقدر راهنما جناب آقای دکتر حجت الله فسقوری، استاد محترم مشاور جناب آقای سید مهدی نوری و نیز تمامی اساتید گروه زبان و ادبیات عرب دانشگاه حکیم سبزواری که چراغ هدایت علم و دانش را در دستم نهاده و درس اخلاق و زندگی را به من آموختند، ابراز دارم.

و این پژوهش با ادب و احترام:

پیشکش پدر بزرگ و مادر بزرگ عزیزم، آنان که دستان همیشه رو به آسمانشان، تن خسته‌ی مرا جان می‌بخشند.

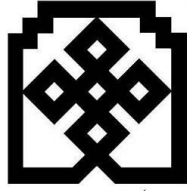
تقدیم با بوسه بر دستان پدرم

به او که نمی‌دانم از مهربانی‌اش بگویم یا مردانگی و سخاوت و سکوتش...

تقدیم به مادر عزیزتر از جانم

او که وجود پر مهرش آرامبخش لحظه‌های پر تلاطم زندگی من است.

و تقدیم به خواهران و برادران مهربانم.

دانشگاه حکیم سبزواری

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد رشته زبان و ادبیات عرب

عنوان:

سیمای امام حسین (ع) در شعر شاعران اهل سنت

استاد راهنما:

دکتر حجت الله فسنتقوی

استاد مشاور:

دکتر سید مهدی نوری

نگارش:

فاضله بیت‌الهی

تابستان ۱۳۹۲

دانشگاه حکیم سبزواری

فرم چکیده‌ی پایان‌نامه‌ی دوره‌ی تحصیلات تکمیلی

مدیریت تحصیلات تکمیلی

نام خانوادگی دانشجو: بیت‌الهی	نام: فاضله	ش دانشجویی: ۹۰۲۳۴۲۱۰۶۰
استاد راهنما: دکتر حجت‌الله فسقوری	استاد مشاور: دکتر سید مهدی نوری	
دانشکده: الهیات و معارف اسلامی	رشته: زبان و ادبیات عرب	گرایش: ادبیات
مقطع: کارشناسی ارشد	تاریخ دفاع: ۹۲/۷/۶	تعداد صفحات: ۱۷۶

عنوان پایان‌نامه: سیمای امام حسین(ع) در شعر شاعران اهل سنت

کلیدواژه‌ها: امام حسین(ع)، اهل سنت، شاعران، شعر عرب.

چکیده

امام حسین(ع) شخصیتی والا در بین برگزیدگان الهی و اسوه‌ای بی‌نظیر در طول تاریخ بشریت است؛ بطوری‌که پیروان ادیان و مذاهب گوناگون، مجذوب شخصیت عزتمند و آزادی‌خواه ایشان شده‌اند. بسیاری از ادیان، ذکر فضایل و سخن از قیام و نهضت ایشان را درونمایه‌ی نوشته‌های خود نموده‌اند. در زبان عربی، از همان آغاز، پس از حادثه‌ی کربلا، چکامه‌ها و مرثیه‌های سوزناک در ترسیم نهضت کربلا، سروده شد، شاعران اهل سنت نیز از این امر مستثنی نبوده و هر کدام به قدر توان و درک خویش صادقانه ارادت و محبت خود را ابراز داشته‌اند و در ابعاد مختلف از شخصیت، پایداری، حق‌طلبی، مصیبت امام و خانواده‌ی ایشان سخن گفته‌اند. آنان هم‌چون شاعران شیعه از بیان هیچ‌یک از کرامات و فضایل حضرت و هم‌چنین عظمت قیام عاشورا فروگذار نبودند. در هر حال این پژوهش در حوزه ادبیات دینی با هدف آشنایی با سروده‌های شاعران اهل سنت از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است و شاعرانی هم‌چون امام شافعی، ابن ابی‌الحدید، ابن سناء الملک، شبرای، العمری و... هم‌چنین شاعران معاصر از جمله علائلی، احمد شوقی، زکی المحاسنی، سیاب و... در سروده‌هایی زیبا و مرثیه‌هایی جانگداز، احساسات عمیق خود را هویدا ساخته‌اند و این اشعار به دلیل دارا بودن معانی بلند و زیبا به

لحاظ تاریخی و ادبی، بسیار ارزشمند می‌باشند.

امضای استاد راهنما

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

فصل اول: مقدمه و کلیات پژوهش

- ۱-۱ مقدمه ۲
- ۱-۲ بیان موضوع (مسئله) ۴
- ۱-۳ ضرورت و کاربرد نتایج تحقیق ۵
- ۱-۴ سابقه تاریخی (نظری و تجربی) موضوع تحقیق: ۶
- ۱-۵ اهداف تحقیق ۶
- ۱-۶ سؤالات اساسی تحقیق ۶
- ۱-۷ فرضیه‌ها ۶
- ۱-۸ بیان روش تحقیق ۷
- ۱-۹ بیان محدودیت‌های عمده‌ی تحقیق ۷

فصل دوم: امام حسین در منابع حدیثی و روایی اهل سنت

- ۲-۱ امام حسین(ع) در احادیث اهل سنت ۹
- ۲-۱-۱ نامگذاری امام حسین(ع) ۱۰
- ۲-۱-۲ گریه‌ی پیامبر هنگام ولادت امام حسین(ع) ۱۰
- ۲-۱-۳ شباهت امام حسین(ع) با رسول خدا(ص) ۱۱

- ۲-۱-۴ دوستی و محبت رسول خدا(ص) با حسین(ع) ۱۱
- ۲-۱-۵ امام حسین(ع) سرور جوانان بهشت ۱۲
- ۲-۱-۶ سخاوت امام حسین(ع) ۱۲
- ۲-۱-۷ درخواست بیعت از امام حسین(ع) ۱۳
- ۲-۱-۸ گفتگوی امام حسین(ع) با برادرش محمد بن حنیفه ۱۳
- ۲-۱-۹ انگیزه‌ی امام حسین(ع) از قیام ۱۴
- ۲-۱-۱۰ خروج امام حسین(ع) از مکه ۱۵
- ۲-۱-۱۱ همراهی حسین(ع) با جان و دل ۱۶
- ۱-۲-۱۲ حرکت به سوی کربلا ۱۷
- ۲-۱-۱۳ ورود امام به کربلا ۱۸
- ۲-۱-۱۴ مرگ با عزت بهتر از زندگی با ذلت ۱۹
- ۲-۱-۱۵ جنگ آب در صحرای کربلا ۱۹
- ۲-۱-۱۶ عدم پذیرش امان نامه‌ی ننگین شمر توسط حضرت عباس ۲۰
- ۲-۱-۱۷ آمادگی لشکر حق برای مقابله با لشکر تزویر ۲۰
- ۲-۱-۱۹ آغاز جنگ توسط ابن سعد ۲۱
- ۲-۱-۲۰ برپایی نماز ظهر عاشورا ۲۱
- ۲-۱-۲۱ آخرین سرباز امام حسین(ع) ۲۲
- ۲-۱-۲۲ امام حسین(ع) در میدان نبرد ۲۳
- ۲-۱-۲۳ امام حسین(ع) در خضاب خون ۲۳

۲۴-۱-۲ شهادت امام حسین(ع) ۲۴

۲-۲ سخنان اندیشمندان اهل سنت درباره امام حسین(ع) ۲۵

فصل سوم: نگاهی به اشعار حسینی از آغاز تا عصر حاضر

دوره اول: شعر حسینی تا پایان قرن سوم ۳۵

دوره دوم: شعر حسینی از قرن چهارم تا قرن ششم ۳۹

دوره سوم: شعر حسینی از قرن هفتم تا پایان قرن نهم ۴۲

دوره چهارم: شعر حسینی از قرن دهم تا قرن سیزدهم ۴۳

شعر حسینی در عصر معاصر ۴۵

فصل چهارم: امام حسین در شعر شاعران اهل سنت

۴-۱ دوره اول: شاعران اهل سنت قرن اول تا پایان قرن سوم ۵۳

۴-۱-۱ خالد بن معدان ۵۴

۴-۱-۲ امام شافعی ۵۵

۴-۲ دوره دوم: اشعار شاعران اهل سنت قرن چهارم تا قرن ششم ۵۷

۴-۲-۱ یحییٰ حصکفی ۵۷

۴-۲-۲ خطیب خوارزمی ۵۹

۴-۲-۳ ابن الصیفی ۶۲

۴-۳ دوره سوم: شاعران اهل سنت قرن هفتم تا پایان قرن نهم ۶۳

۴-۳-۱ ابن سناءالملک ۶۴

۴-۳-۲ قاضی السلامیه ۶۵

- ٦٧ ٤-٣-٣ كمال الدين شافعي
- ٧١ ٤-٣-٤ ابن ابى الحديد معتزلى
- ٧٤ ٤-٣-٥ ابن الوردى الشافعى
- ٧٥ ٤-٣-٦ محمد بن الحسن العلىف
- ٧٨ ٤-٣-٧ محمد بن عمر نصيبى
- ٧٩ ٤-٣-٨ محمد بن سعيد بوسيرى
- ٨١ ٤-٤ دوره چهارم: شاعران قرن دهم تا سيزدهم
- ٨٢ ٤-٤-١ عمر بن عبدالوهاب العرضى
- ٨٢ ٤-٤-٢ محمد بن احمد حنفى
- ٨٣ ٤-٤-٣ ابن جمال
- ٨٤ ٤-٤-٤ حسن عبدالباقى موصلى
- ٨٨ ٤-٤-٥ عبدالله شبراوى
- ٩٤ ٤-٤-٦ حسين افندى العشارى
- ١٠٠ ٤-٤-٧ سيد محمد ادهمى
- ١٠١ ٤-٤-٨ عبدالغنى نابلسى
- ١٠٢ ٤-٤-٩ عبدالباقى العمرى
- ١١٠ ٤-٥ شاعران حسينى معاصر
- ١١١ ٤-٥-١ ابوبكر بن شهاب حضرمى
- ١١٢ ٤-٥-٢ حسين عونى شمّرى

- ١١٣..... ٤-٥-٣ احمد شوقى
- ١١٥..... ٤-٥-٤ محمد اقبال لاهورى
- ١١٦..... ٤-٥-٥ دكتور زكى المحاسنى
- ١١٨..... ٤-٥-٦ عبدالرحمن الشرقاوى
- ١٢٣..... ٤-٥-٧ نزار قبانى
- ١٢٧..... ٤-٥-٨ بدر شاکر سیاب
- ١٣٣..... ٤-٥-٩ عبدالوهاب البىاتى
- ١٣٥..... ٤-٥-١٠ ادونیس
- ١٣٧..... ٤-٥-١١ أمل دُنُقُل
- ١٣٨..... ٤-٥-١٢ محمود درویش
- ١٣٩..... ٤-٥-١٣ عبدالله العالیلى
- ١٤٥..... ٤-٥-١٤ عائض قرنى
- ١٤٨..... نتیجه گیرى
- ١٥١..... الملخص باللغه العربیة
- ١٥٨..... فهرست منابع و مأخذ

فصل اول

مقدمه و کلیات پژوهش

۱-۱ مقدمه

امام حسین(ع) شخصیتی والا و اسوه‌ای بی‌نظیر در طول تاریخ بشریت است که با طهارت تکوینی، ویژگی‌های منحصر به فرد، شرافت نسبی و ذاتی، شخصیتی عزتمند در بین برگزیدگان الهی می‌باشد. ایشان سرور جوانان اهل بهشت، چراغ فروزان و کشتی نجات امت هستند که محبت و عشق به ایشان، گرمابخش زندگی و حیات معنوی می‌باشد که فروغ آن هرگز به خاموشی نمی‌گراید و این عشق برای دل‌های پاک مؤمنان، همیشه جاویدان است. نام حسین غبار جهل را از عقل می‌زداید یادش مشعل عزت، شرافت و آزادگی را روشن می‌سازد.

حماسه‌ی عاشورا، حماسه‌ای عظیم و تکان‌دهنده بود که وجدان‌های خفته را بیدار کرد و خون رشادت و فداکاری را در رگ‌های امت اسلامی، جاری ساخت. نهضت بزرگ عاشورا و خون شهیدان کربلا، فجری است که سبب شکافته شدن و فروریختن دیوار ظلم و ستم طاغوتیان می‌باشد و فرهنگ آزادی، شهادت، عبودیت، عزت و کرامت نفس را به انسان‌ها، اعم از مسلمان و غیر مسلمان می‌آموزد.

دلاورمردی که آزادمردان جهان را واداشت تا قلم‌هایشان را برای بیان شخصیت و قیام ایشان به جولان درآورند. هرکس با چشم خاکی خود، این شخصیت الهی را می‌بیند و با زبان قاصر خود، او را

توصیف می‌کند، اگر چه در بازتاب فرهنگ عاشورایی، ادیبان شیعه پیشگام بودند، اما بسیاری از نویسندگان و شاعران اهل سنت نیز در این وادی قلم زدند و اشعار و نوشته‌هایی زیبا و ماندگار را به یادگار گذاشته‌اند.

این پایان‌نامه در پی آن است که اشعار برجسته‌ی شاعران اهل سنت، از بعد وقوع حادثه‌ی کربلا، تا عصر حاضر را به صورت اجمالی، مورد بررسی قرار دهد و اغراض شعری آنان را استخراج کند. قبل از پرداختن به موضوع اصلی، در فصل نخست ابتدا مقدمه و کلیات پژوهش بیان می‌شود. در فصل دوم بررسی زندگی امام حسین(ع) از بدو تولد تا شهادت ایشان بر اساس احادیث و روایات اهل سنت و با تکیه بر منابع کهن و اصیل، نگاشته که اغلب از احادیث مشترک دو مذهب، استفاده شده است و همچنین در ادامه‌ی این فصل، امام(ع) و قیام ایشان در معرض فکر و قضاوت برخی بزرگان و اندیشمندان اهل سنت، قرار گرفته است. در فصل سوم سیر تاریخی‌ای که سروده‌های حسینی از آغاز تا عصر حاضر طی کرده و تغییر و تحولی که در محتوا و الفاظ بوجود آمده، با ذکر نمونه‌های اشعار ماندگار و معروف هر دوره و همچنین نمونه‌هایی از اشعار معروف شاعران اهل سنت به اختصار آورده شده است. سرانجام در فصل آخر، سعی شده ارزشمندترین آثار عاشورایی، شعرای اهل سنت معرفی شود. دوره‌بندی این فصل به اقتباس از کتاب «امام حسین در شعر معاصر عرب» نوشته‌ی انسیه خزعلی، منظم شده است که ابتدا زندگی‌نامه شاعران هر دوره به صورت مختصر، بیان می‌شود و در ادامه سروده‌های حسینی آنان با اعراب گذاری و ترجمه‌ی روان آورده و در نهایت با نگاهی اجمالی، تحلیل می‌شود.

پژوهشگر تمام سعی خود را بکار گرفته تا بدون تعصب، از احادیث و روایات معتبر و همچنین سروده‌های ارزشمند بهره گیرد و در بیان حقیقت، راستگو و امانتدار باشد. هر چند سختی‌های زیادی در جهت هر چه بهتر انجام دادن این پژوهش، متحمل شده، اما باز هم بر این باور است که قطعاً خالی از

نقص و ایراد نیست و کاستی‌هایی دارد که ممکن است از نظر دور مانده باشد. امید است صاحب نظران مشفق و خوانندگان عزیز در رفع نارسایی آن یاری دهند.

۲-۱ بیان موضوع (مسئله)

حرکت انقلابی امام حسین(ع) مکتب ادبی خاصی را پدید آورد که پیش از آن وجود نداشت؛ چرا که قبل از امام(ع) و حادثه‌ی کربلا، جریان متعهد عرب، مربوط به اشعار اخلاقی و آداب اجتماعی بود، اما پس از واقعه‌ی کربلا، این جریان در ادبیات عرب متحول شد و رنگ عدالت طلبی به خود گرفت. ادبیات عاشورا، مقصود مجموعه آثاری است که در قالب‌های مختلف ادبی و هنری بر محور حادثه و قهرمانان کربلا، در طول چهارده قرن، پدید آمده است و عاشورا دارای محتوا و پیام است که ادبیات، رسالت پرداختن به هر دو را دارد. در ادبیات عرب، استفاده از قالب نافذ و ماندگار شعر برای زنده نگه داشتن حماسه‌ی عاشورا از دیر باز رواج داشته است و بسیاری از شاعران، متأثر از واقعه‌ی عاشورا، با سوز و گداز آن را به تصویر کشیده‌اند و تقریباً بخش مهمی از شاعرانی که در ادبیات عرب به خلق اثر پرداخته‌اند، سروده‌هایی را به بیان واقعه‌ی عاشورا اختصاص داده‌اند. شخصیت امام حسین و قیام و نهضت ایشان، عواطف و احساسات افراد را در هر عصر و زمانی و به هر لحن و زبانی برانگیخته که اشعار بسیاری در این زمینه، خلق شده است. اگر چه شاعران شیعی در این زمینه، پیشگام بودند، اما می‌توان در میان آثار پیروان ادیان و مذاهب دیگر، نوشته‌ها و سروده‌های ارزشمندی را یافت که تحسین برانگیز است. در طول تاریخ ادبیات عرب، شاعران اهل سنت همپای ادیبان شیعه، نسبت به این حادثه واکنش نشان داده و آشکارا به سرودن اشعار مرثیه‌های حسینی، مبادرت ورزیده و در ابراز ارادت، نسبت به خاندان پیامبر از هیچ کوششی، دریغ نکرده‌اند. اشعار این شاعران نیز سرشار از ارادت به خاندان پیامبر، و رثای امام حسین(ع) و نهضت عاشورا است، اما در برخی دوره‌ها به خصوص عصر معاصر، به دلیل وجود فضای نسبتاً باز سیاسی و فراهم شدن آزادی نسبی،

اشعار بیشتری در این زمینه، به چشم می‌خورد. در هر حال می‌توان گفت این مراثنی به دلیل دارا بودن معانی بلند و نظم زیبا به لحاظ تاریخی و ادبی ارزشمند است.

شاعران و اندیشمندان اهل سنت همچون امام شافعی رهبر مذهب شافعی، صادقانه ارادت خود را در قالب اشعاری زیبا، نسبت به اهل بیت پاک پیامبر(ص)، به ویژه حضرت علی (ع) و امام حسین(ع)، ابراز داشته است و شاعرانی دیگر چون ابن سناءالملک، ابن الوردی، عبدالباقی العمری، شبرای، عشاری و... همچنین شاعران معاصر از جمله احمد شوقی، عبدالله العلائلی، بدر شاکر سیاب، نزار قبانی و... هر کدام به سهم خویش در سروده‌های خود، به شخصیت امام حسین(ع)، انگیزه‌ی قیام ایشان و واقعه‌ی کربلا، به دیده‌ی حقانیت و قداست نگریسته‌اند که سعی شده است سروده‌های زیبا و ماندگار آنان جمع‌آوری شود.

۳-۱ ضرورت و کاربرد نتایج تحقیق

فراگیری بازتاب حماسه‌ی عاشورا، حد و مرز و حتی دین و مذهب را درنوردیده و خیل عظیمی از ادیبان و شاعرانی را که در این زمینه خلق اثر کرده‌اند، به وجود آورده است که مرثیه‌های عاشورایی فراوانی، از شیعه و سنی و حتی غیر مسلمانان، سروده شده است. با توجه به این که اکثر شاعران شیعی خود را ملزم به مرثیه‌سرایی حسینی می‌دانند و مشهورترین شاعران از میان آنان می‌باشد، گمان می‌رود که فقط آنان به این اشعار پرداخته‌اند و در دیوان دیگر شاعران، به ندرت مرثیه‌های زیبای عاشورایی به چشم می‌خورد، اما این پژوهش در این راستا تنظیم شده که به جمع‌آوری اشعار حسینی اهل سنت در همه‌ی دوره‌های تاریخ ادبیات عرب، پردازد و شاعران متعهد و دوستدار اهل بیت و اشعار زیبا و ارزشمند آنان به همگان معرفی کند.

۴-۱ سابقه تاریخی (نظری و تجربی) موضوع تحقیق:

در زبان عربی، از همان آغاز، حادثه‌ی جانگداز عاشورا به ادبیات راه یافت که به دنبال آن، کتاب‌ها، دانشنامه‌ها و دایره‌المعارف‌های زیادی بوجود آمد و اشعار و مرثیاتی زیادی سروده شد که قابل شمارش نمی‌باشد از جمله «دب‌الطف نوشته جواد شبر» و «دایره‌المعارف حسینی نوشته محمد صادق الکریاسی» و بسیاری از آثار دیگر که اشعار شاعران شیعی و سنی را در کنار هم گردآوری و یا برخی از آنان، فقط به اشعار شیعی پرداخته‌اند و به جرأت می‌توان گفت تاکنون، سروده‌های برخی شاعران اهل سنت عرب در مجموعه‌ی واحدی، گردآوری نشده است که بتوان به عنوان منبع به آن مراجعه کرد.

۵-۱ اهداف تحقیق

۱. ترسیم سیمای امام حسین(ع) از خلال شعر شاعران اهل سنت
۲. آشنایی با موضوعات شعر حسینی در شعر شاعران اهل سنت

۶-۱ سؤالات اساسی تحقیق

این پژوهش با گردآوری اشعار اهل سنت در پی آن است که جواب مناسبی برای این سؤالات بیابد:

۱. محتوا و مضمون این اشعار در چه محوری است؟
۲. شاعران اهل سنت بیش‌تر به چه جنبه‌هایی از زندگی امام حسین(ع) توجه داشته‌اند؟

۷-۱ فرضیه‌ها

با توجه به اشتراکات فراوان بین دو مذهب در زمینه‌ی قیام امام حسین(ع)، به نظر می‌رسد در سروده‌های شاعران اهل سنت:

۱. در بیان بزرگواری‌های امام حسین(ع) به عنوان نوه‌ی پیامبر، بسیار توجه می‌شود.
۲. شاعران سنی مذهب مانند سایر شاعران از حوادث کربلا بسیار متأثر می‌شوند.

۸-۱ بیان روش تحقیق

روش کار در این پایان‌نامه، تحلیل شعر شاعران سنی مذهب درباره‌ی امام حسین(ع) در حوزه‌ی ادبیات دینی و تاریخی است که اشعار اعراب‌گذاری و سپس به فارسی روان ترجمه شده و به نکات برجسته‌ی شعر هر کدام از شاعران در ترسیم سیمای امام حسین(ع) اشاره شده است.

۹-۱ بیان محدودیت‌های عمده‌ی تحقیق

کتاب‌ها و دایره‌المعارف‌های بسیاری که به اشعار مربوط به اهل بیت و خصوصاً امام حسین و کربلا، پرداخته است، وجود دارد، اما قید نشده است که کدام شاعر شیعه و کدام سنی است و همچنین منابع موجود در کتابخانه‌های کشور ما، اکثراً مربوط به شاعران شیعی است؛ بنابراین یافتن اشعار عاشورایی اهل سنت، مشکل است و با توجه به اشتراکات اسمی و نسبی بین دو مذهب، تشخیص شاعران سنی و شیعه از روی اسم و نسب آن‌ها نیز دشوار است.

فصل دوم

امام حسین (ع)

در منابع حدیثی و روایی اهل سنت

۲-۱ جایگاه امام حسین(ع) در احادیث اهل سنت

محبت اهل بیت حضرت محمد(ص)، یک واجب شرعی است و بر هر فرد مسلمان لازم است جایگاه، ویژگی‌ها و مناقب اهل بیت نبوی را در پرتو قرآن و سنت بشناسند و بر آن ارجح بنهد. بنابر نص صریح سنت و فرموده‌ی نبوی، حضرت علی(ع)، فاطمه زهرا(س)، امام حسن(ع) و حسین(ع) اهل بیت ایشان هستند. شخصیت عزتمند امام حسین(ع)، که مبتنی بر اصل کرامت و حریت بود، نزد پیامبر(ص) بسیار گرانقدر بود؛ عالی‌ترین، صمیمی‌ترین و گویاترین رابطه‌ی ملکوتی و معنوی بین پیامبر(ص) و حسین(ع) را می‌توان در این جمله‌ی پیامبر دید که می‌فرماید: «حسینٌ منی و أنا من حسین. أحبَّ الله من أحبَّ حسیناً» (ابن حنبل، بی‌تا: ج ۴، ۱۷۳) این حدیث علاوه بر این که اهمیت جایگاه و منزلت امام حسین(ع) را نزد پیامبر(ص) می‌رساند، بیانگر این موضوع نیز هست که نهضت حسینی، احیاگر دین پیامبر و سبب بقای دین اسلام گردیده است.

گسترده‌گی و عظمت واقعه‌ی عاشورا و برجستگی شخصیت امام حسین(ع) و اصحاب بزرگوار آن حضرت، آن‌را در طول تاریخ به نمادی جاویدان مبدل کرده است؛ امام حسین(ع) نه تنها الگوی انسان‌های وارسته و نمونه کامل یک انسان الهی است، بلکه سمبل مقاومت نسل‌های ستم‌دیده در مقابل موج بیداد ستمگران و نماد ایثار و فداکاری در راه احیای حق و اعلا‌ی کلمه‌ی الله است؛ چنان‌که امروز، نام و نشانه مقاومت و یاد او، رمز ایستادگی است. واقعه عاشورا، هر چند از آن جهت که به دشمنان آن حضرت مربوط می‌شود بزرگ‌ترین جنایت و نهایت رذالت روح انسانی است، ولی از آن جهت که به آن حضرت و یارانش مربوط می‌شود، اوج فضیلت، بزرگواری و نمایش عالی‌ترین فضایل انسانی است.